

KANIBALSKI NARCIZAM U ROMANU *BOŽANSKA GLAD* SLAVENKE DRAKULIĆ

Marinela Aleksovski
(Croaticum, Filozofski fakultet – Zagreb)

Tabu tema kanibalizma nije jedini aspekt članka u kojem se pokušava proniknuti u unutrašnji svijet glavne junakinje romana *Božanska glad* Slavenke Drakulić. Osim što bezimena Poljakinja ubija vlastita ljubavnika te jedući njegovo mrtvo tijelo pokušava ovladati novim poretkom stvari, njezini postupci hrane usamljenost protiv koje se bori, ukazujući na smjer u kojem nestaje altruizam modernog čovjeka i raste njegov ego, čak i po cijenu tuđeg života. Apsolutni individualizam prije svega, čak i u ljubavi koja nas uči suživotu. Kanibalizam tako postaje samo jedan od simptoma duboke krize post-modernog *homo sapiensa*.

Ključne riječi: Slavenka Drakulić, kanibalizam, narcizam, monada, usamljenost, individualizam, postmodernizam

Na samom početku nekoliko riječi o naslovu. Narcizam označava usmjerenost seksualne požude na vlastito tijelo, samoljublje, samodopadnost tj. autoerotizam, a sam naziv ima korijen u poznatoj priči iz grčke mitologije, priči o Narcisu, sinu boga Kefisa i nimfe – lijepom mladiću koji se zaljubio u samoga sebe onoga trenutka kada je ugledao odraz svog lika u vodi. Ovaj smo pojam odredili pridjevom *kanibalski* ne zato da bismo ga mistificirali, već kako bismo spojili dvije polutke romana u jednu – onu ljudsku koja teži ostvarenju ljubavi i onu divlju, životinjsku, koja na pra-način nastoji utažiti glad kako bi opstala. Zato je neophodno malo zagrebat i po površini riječi koja je nerijetko bila tabu tema u zapadnim kulturnim krugovima.

Kanibalizam ili antropofagija je pojava kad čovjek zbog gladi ili iz religioznih pobuda jede ljudsko meso. Već Ptolomej, Plinije, Herodot i Strabon pišu o ljudožderstvu kod primitivnih naroda. Većina paleoantropologa danas se pita zašto se kanibalizam uopće pojavio. Je li samo riječ o gladi ili ritualima primitivnih plemena? “Često se tvrdi da se nasilnost primitivnih ljudi – prinošenje ljudskih žrtava, kanibalizam, lov na glave, ropstvo – mogla ukrotiti isključivo simboličkom kulturom /civilizacijom” kaže John Zerzan u članku *Praznina kao pokretalo* (izvor: internet). Zanimljivo je to što se u njemu daje naslutiti kako nasilje pojavom kulture nije nipošto obuzdano, već se naprotiv tek počinje širiti. I dok s jedne strane kanibalizam potječe još iz starijeg kamenog doba kao rezultat dugotrajne gladi koja je tada vladala, pojavu gladi je i kasnije, u *civiliziranim* vremenima, slijedio fenomen potiskivanja stečenog gađenja prema ljuskom mesu i samo ljudožderstvo... Čak je i danas u nekim predjelima Nove Gvineje i Polinezije te u dubini brazilskih prašuma prisutan takav oblik prehrane. Manje je poznato da su i vrlo civilizirani Azteci u 15. stoljeću imali ritual koji je podrazumijevao konzumiranje žrtvovanih ljudi. Kanibalizam se već desetljećima proučava, klasificira na raznorazne načine. Najčešće se određuje ovisno o odnosu prema konzumiranom. Ako se radi o rodovskoj sredini, riječ je o *endokanibalizmu* koji se odnosi na konzumaciju pojedinca unutar grupe, a ako je riječ o konzumaciji pridošlice, govorimo najčešće o *egzokanibalizmu*, a pojam *autokanibalizma* pokriva čak svima poznato grizenje noktiju kao jedan oblik samokonzumacije.

Najpoznatiji primjer kanibalizma dogodio se 1972. godine kad se avion urugvajskog zrakoplovstva koji je iznajmila ragbijska amaterska momčad *Stari kršćani* srušio u Andama na putu za Santiago (Čile). Među putnicima je bilo, osim petnaestorice igrača, i 25 njihovih prijatelja i rođaka. Potraga je nakon 8 dana obustavljena jer su izgledi da je itko od 45 putnika i posade preživio katastrofu bili mali, gotovo nikakvi. Dva dana poslije, u snijegom zarobljenom carstvu prirode, preživjeli su počeli jesti tijela mrtvih prijatelja. Tako je šesnaestoro od njih ostalo na životu punih 70 dana kada su napokon spašeni i to zaslugom dvojice najjačih koji su se odvažili na put preko divovskih planina – prema civilizaciji i jedini put prema životu.

Poslije tog događaja, već 3. siječnja 1973. šokiran i zbunjen svijet dočekao je reakciju Vatikana. Teolog vatikanskog lista *Osservatore Romano* Gino Concetti je o kanibalizmu pisao tolerantno, ako do njega dođe u krajnjoj nuždi, u situaciji kad nečije mrtvo tijelo spašava nečiji život. “Razmatrajući te činjenice, mi na etičkoj osnovi opravdavamo to što su se preživjele osobe

nakon rušenja urugvajskog aviona nahranile jedinom hranom koja im je bila dostupna da bi izbjegli sigurnu smrt. Dopušteno je poslužiti se beživotnim ljudskim tijelima da bi se preživjelo” (300. str., *Alive*, P. P. Read). Prije samo sto godina Crkva bi taj čin proglasila svetogrđem, ali on se dogodio u našem stoljeću i Crkva 1973. godine skida zabranu s kanibalizma u *in extremis* situacijama. Je li to odraz propasti civilizacije ili prihvaćanja činjenice da civilizacija i kultura nisu u opoziciji s nasiljem, već, nažalost, često baš i idu ruku pod ruku s njime?

S druge strane Crkva se nije složila s mišljenjem da je prehranjivanje mesom njihovih prijatelja isto što i sveta pričest. A upravo se tom usporedbom poslužio jedan od preživjelih (Pedro Algorta) kratkom izjavom koja je i na druge izgadnjale djelovala tako da su potisnuli u sebi gađenje i pokušali ostati na životu, makar i na taj način: “To je poput svete pričesti. Kad je Isus umro, dao nam je svoje tijelo kako bismo mogli imati duševni život. Moj prijatelj nam je dao svoje tijelo kako bismo mogli imati fizički život” (81. str., *Alive*, P. P. Read).

Kasnije ćemo vidjeti da sve ovo ima neposredne veze s romanom Slavenke Drakulić *Božanska glad*.

Zaključila bih ovaj uvod citatom iz Biblije:

“Duh je onaj koji oživljava, a tijelo ne vrijedi ništa” (Ivan 6,63).

Roman *Božanska glad* Slavenke Drakulić podijeljen je u trinaest poglavlja. Avion nesretnih urugvajskih mladića srušio se na petak trinaesti (13. listopada 1972). Možda je mistična povezanost broja 13 s nesrećom i smrću navela autoricu da i svoj roman zaključi tom brojkom. A možda je to bilo sasvim slučajno. Baš kao što je i niz slučajnosti (kako stoji u romanu na stranici 24.) spojio dva glavna lika, Poljakinju koja je kao asistentica u Institutu za književnost Varšavskog sveučilišta doputovala na semestar u New York radi doktorata o metafizičkim pjesnicima i Josea, Brazilca koji je dobio tromjesečnu stipendiju za knjigu o padu aviona u Andama 1972. s ciljem da osvjetli jedan poseban aspekt tog događaja, tj. diskusiju o odnosu Katoličke crkve i kanibalizma. Roman je napisan u prvom licu, kroz lik Poljakinje čije nam ime do kraja ostaje nepoznato. Tu nije riječ o linearnom tipu pripovijedanja, vremenskom toku kojeg možemo s lakoćom rekonstruirati, prepričati fabulu, itd... Postoji, naime, jedno veliko, isprepleteno klupko prošlosti i sadašnjosti obojano suhim novinarskim stilom, koji se ponekad posluži i kriminalistički toniranom paletom. Radnja romana, s druge strane, obuhvaća svega tri mjeseca (od listopada do Božića), ali je ispre-

miješana s reminiscencijama glavne junakinje do te mjere da se čitatelj zbuni, premda postoje čvrsti putokazi koji upućuju na vrijeme prije i poslije ubojstva i sl. Zanimljivo je kako vrijeme doživljava Poljakinja kroz čiju prizmu i sama autorica provlači tekst:

“Protjeklo vrijeme u mojoj je percepciji bilo tako zgusnuto da bih dobila vrtoglavicu čim bih pokušala misliti linearno unatrag. Sad mi je pak teško prisjetiti se što smo radili protekla tri mjeseca. Ništa.” (46. str.):

“Vrijeme očito više nije bilo pravac, već neuhvatljiva krivulja, soba s bezbroj ogledala. Dani se nisu zbrajali nego množili, raslojavali, razilazili se u svim pravcima i svako povremeno osvrtnje ili zastajanje učvršćivalo nas je u tom uvjerenju (...)” (53. str.):

“Živjeli smo neko iskrivljeno, iščašeno, samo naše vrijeme Zato mi, kada sada pokušavam rekonstruirati vrijeme provedeno zajedno, to ne polazi za rukom. Ponekad mi izgleda da se radilo o jednom jedinom danu, jednoj cjelini, o gnjecavoj grudi koja se lijepi za prste.” (54. str.):

To zgusnuto vrijeme u kojem je nemoguće misliti linearno unatrag javilo se kao posljedica nastojanja glavne junakinje da namjerno isključi vremenske kategorije prošlosti i budućnosti zatvarajući se s Joseom u svoj njujorški stan bez prozora u svijet:

“Možda bi sve završilo drugačije da se Jose nije doselio k meni. Naš odnos ne bi tako ubrzano i kobno prerastao u potpuno zatvoreni sistem iz kojeg nijedan od nas nije mogao izaći, osim po cijenu života (...) Nismo zatvarali nijedna vrata u stanu, od samog početka među nama nije bilo vrata. To pravo na potpuni nadzor, bolje rečeno na potpuni uvid u život drugoga bilo je uspostavljeno istog trenutka kad je uselio u moj stan (...) Među nama se već pri prvom susretu pojavila ta uništavajuća energija kojom smo jedno drugo izolirali i apsorbirali, energija od koje smo se oboje hranili i koja je mogla jedino rasti i postajati sve nezasićenijom” (42. i 43. str.).

Kao da je potpuno jedinstvo s drugim ostvarivo samo ako je taj drugi stalno i apsolutno s tobom. Taj bolesni odnos “Znam samo da se radilo o zaraženosti njegovim tijelom i mojoj želji za potpunim posjedovanjem” (37. str.) nije ništa drugo nego karikatura apsolutne romantične ljubavi. Svijet koji su njih dvoje stvorili na ničijoj zemlji bio je zatvoren u sebi i sebi dovoljan. Poput monade (grč. *monos* – sam, jedan, jedini) koja nikako nema prozora, a svaka za sebe predočuje čitav svijet (kao što kaže G. W. Leibniz). One su uzrok same sebe, određene samom svojom biti i ne trebaju ništa izvan sebe. A u sebi sadrže stanovit stupanj savršenstva te ih njihova potpuna

samodostatnost čini izvorom vlastitih unutrašnjih snaga. Biti jedna takva izolirana kapsula, totalni pojedinac koji je spreman izbrisati vlastitu prošlost (činilo joj se da će ukoliko se odrekne vlastite prošlosti lakše otkriti njegove misli i potpuno pripasti jedno drugome), odreći se budućnosti, pojesti drugoga da se osjeti potpunim bićem znači biti bolestan.

Upravo se to i dogodilo: monološki pojedinac moderne koji ne vidi drugoga u postmoderni se razbolio do te mjere da ne može podnijeti nikoga izvan sebe, a kako bi ostvario apsolutno ljubavno jedinstvo, proždire svog prirodnog partnera, unosi ga fizički u svoj sistem i taj ga čin ispunjava. Postmoderna zbilja je arbitrarna, njezine su granice meke, slabe, kao i pojedinac koji nema podloge, ni identiteta, pa čak niti imena. Takav svijet je svijet bez oslonca i u njemu je sve podložno trenutačnoj promjeni:

“Ponekad me užasavala pomisao da živim s čovjekom koji ne postoji, kojega sam ja izmislila i koji takav kakvim ga ja vidim postoji samo u ovom stanu, samo u New Yorku, samo za mene. Poput arbitrarne zbilje koja se može dematerijalizirati” (48. str.).

A upravo se to događalo. Junakinja nije živjela s osobom jer Josea kao osobu nikada nije upoznala. Ona njega treba kao obranu od osjećaja usamljenosti:

“Da sam se usuđivala bolje pogledati u ogledalo, vidjela bih da sam osuta mrljama samoće. Dodir s drugim više nije bio vođen mladenačkom znatiželjom prema nečemu još nepoznatom. Dodir je postao načinom zbližavanja, obrana od samoće. Jedino je bilo važno rastvoriti se, razmaknuti sve prepreke u odnosu na drugoga. Biti blizu do kostiju. Biti blizu do smrti” (40. str.).

Doživljava ga kao stranca, baš kao što je i ona sama, o kojem ništa ne zna i ne mora znati, osim da ga posjeduje, da ima potpuno pravo i moć nad njim (42. str.).

Ali u trenutku kad u Ameriku stiže Joseova žena Ines, Poljakinjina zbilja se ruši, raspada se *njujorška monada* u koju su se ljubavnici začahurili, a Jose odlazi iz stana k ženi u San Francisco. Stvarnost je stvorila pukotinu dovoljno veliku da se u nju smjesti budućnost koja našoj junakinji izmiče i udaljava je sve više od Josea (84. str.).

Zanimljiva specifičnost njihova odnosa je nedostatak jezične komunikacije. Totalni pojedinac ne podnosi dijalog, on je monološko biće i kao takav pokazuje krizu modernog identiteta u osnovnom načinu sporazumijevanja. Jezik koji je ubrzo zamijenio engleski, bio je:

“jezik tijela koji dolazi iza, ispred, pored riječi, pored govora koji nam je uskoro postao nedovoljan. Tijelo je popunjavalo našu odsutnost iz jezika, to nešto što nam je stalno izmicalo, već od samog početka. Tijelo je bilo jedini način na koji mi se otvarao izravan put do njega, do njegove tamne unutrašnjosti” (38. str.).

Engleski je jezik s druge strane za njih bio kao što i sama junakinja priznaje “nepotpun, rupičast, poput paučinastog tkanja na koje smo se jedva mogli osloniti, koje nas je jedva povezivalo” (47. str.).

Taj trenutak kad je zajednički jezik prestao biti most i pretvorio se u provaliju između njih dvoje pojavila se glad za dodirima, hranom, glad za tijelom:

“Možda je nedostatnost riječi i naš strah od izgubljenosti u labirintu jezika, strah od nesporazuma, upravo pothranjivao uzajamnu glad za tijelom.” (48. str.):

“Zato što smo oboje bili stranci u jeziku kojim smo se služili, nismo imali drugog načina da prodremo jedno do drugog. Naša su tijela – naši dodiri, geste, izrazi lica, hrana, seks – postala naš osnovni način komuniciranja, naša nova zemlja za koju smo zajedno, iz dana u dan sastavljali preciznu mapu kretanja. U tome je bila naša sigurnost, u tjelesnom mehanizmu prevodenja jednog bića u drugo” (53. str.).

Zato nikada ne bi mogla shvatiti Josea izvan te njihove njujorške monade, on za nju nije bio čovjek s prošlošću, osoba koju je bila u stanju razumjeti na njegovom teritoriju, u njegovoj prirodnoj sredini. Ona se te sredine bojala jer joj je bila neshvatljiva, baš kao i nijansa zelene boje džungle što ga je razdvajala od njezine zelene boje pohranjene u svijesti. Čak je i njegovu obitelj, ženu i dijete ostavljala vani, iza vrata i granica njihovog zajedničkog svijeta. Ona je tu ženu (Ines) vidjela kao mrlju na Joseovim plućima, kao benignu bolest s kojom se da živjeti, ali se ne treba njome zamarati, nije ju potrebno spominjati jer ni ne postoji u dimenziji koju su njih dvoje nastanili.

“Mi smo živjeli, u malom stanu u New Yorku, nas dvoje, zajedno. Koja je od nas dvije u tom času bila žena, a koja ljubavnica?” (45. str.)

No, kad se ona ipak pojavi, kad junakinja shvati da je riječ o stvarnoj osobi kojoj Jose pripada u onom drugom paralelnom svijetu ne osjeća ljubomoru. “Nisam bila ljubomorna. On joj nije pripadao na isti način na koji je pripadao meni” (118. str.). Samo strah, i to strah od Josea i njegove slabosti. Znala je da nije dovoljno jak, da će popustiti ženi koja je u međuvremenu otkrila da je trudna. Spinoza kaže: “Strah se rađa iz slabosti svijesti, pa prema tome nije u vezi s razumom.” Zato i njezin zločin, koji je možda

počinila iz straha od samoće i želje da je izbjegne usisavajući svog ljubavnika u samu sebe, nema logičnog motiva. Sve ostaje u sferi iracionalnog (121. str.). Zato ni ona sama ne zna odgovor na pitanje zašto:

“Zašto? Zašto sam to učinila? Na to pitanje ne mogu sama sebi odgovoriti niti sada, kada je sve gotovo. Znam samo da nisam mogla drugačije. Nisam ga htjela izgubiti. Jose je pripadao samo meni i ja sam jednostavno htjela da tako i ostane, da ga posjedujem do kraja, zauvijek. Prije nego što sam ga upoznala nisam ništa znala o pravoj ljubavi, onoj u kojoj je sve moguće i sve dopušteno, pa i sama smrt. Ljubav daje čovjeku apsolutnu vlast nad drugim ljudskim bićem. Ja sam to samo do kraja iskoristila” (211. str.).

I tako je Jose odjednom postao objekt koji je crna udovica pažljivo uhvatila u svoju mrežu isplanirajući hladnokrvno svaki detalj (elementi kriminalističkog: oružje, mjesto i vrijeme ubojstva, rješavanje ostataka tijela i sl.) i kad je ljubavna igra završila, ona se nahranila njegovim životom kako nikada više ne bi pripao nikome osim njoj.

Hrana, proces kuhanja i samog hranjenja u toj kobnoj vezi postao je nadomjestak za razgovor. I njoj i njemu je taj obred sličan vođenju ljubavi (71. str.). Tako su se npr. u zajedničkom okusu palente njihovi svjetovi, ma koliko različiti, iznenada stapali u jedan. Zato kad Jose ode u San Francisco hrana Poljakinji gubi osnovno svojstvo – okus. To nam već nešto govori o načinu na koji ona probavlja svijet oko sebe. Kuhinja je ujedno jedino mjesto na kojem nije mogla voditi ljubav s Patrickom (bivšim ljubavnikom) kad ju je posjetio u onih par dana Joseove odsutnosti. A prevarila ga je s njim bez grižnje savjesti, baš kao što nije osjetila grižnju savjesti ni kad je ubila Josea. Samo kako bi udovoljila sebi i svojim nagonima. Taj autoerotizam, čudan odnos prema vanjskom svijetu i bezgranična otvorenost k unutrašnjem svemiru vlastitog bića koje usisava sve hranjive sastojke života izvana s ciljem da ih apsorbira ugrađujući njihovu energiju u vlastiti krvožilni sustav, govori nam dovoljno o bolesti identiteta i pataloškom odnosu naspram ljubavi koja je u moderni bila velika i apsolutna, a sada se u postmoderni pretvara u kanibalizam.

Naša je junakinja osjetljiva na mirise i ta osjetljivost ponekad prelazi granice normalnog (150. str.). Otkad je upoznala Josea sve stvari, događaje mjeri u odnosu na njega, ali upravo je mirisi odvuku u prošlost, u vrijeme kojeg se odrekla kako bi se s njim nesmetano sjedinila. Miris knjiga, šum i šuškanje stranica, mirisna kupka s tinkturom ružmarina, šum mora – sve su to ekspresionistički podražaji koji otvaraju prošlu dimenziju, uranjaju njenu dušu u sjećanje na jedno ljeto u Dubrovniku, opscene igre na plaži djetinjstva,

itd... I boje, pored mirisa i okusa imaju posebno značenje. Preko njih su se njihovi svjetovi razdvajali. Njegova nijansa crvenog riječnog mulja njoj je potpuno strana, baš kao i ljubičasta boja neba iznad nedokučive tame džungle. Mogu se naći negdje na pola puta i pomiriti se u općem pojmu zelene, ali je prisutnost nijansi drugih podneblja kojim pripadaju njihovi prošli životi neizbrisiva. To je ulijevalo u nju jednu dozu nesigurnosti i straha jer ma kako se dobro izolirali, ne mogu pobjeći od duboke ukorijenjenosti vlastita bića u jeziku.

Dakle, imamo bezimenu lik žene koja je sa svojim ljubavnikom pokušala stvoriti apsolutnu monadu, svijet za sebe, izdvojen iz tkiva prošlosti i budućnosti, ali za tako nešto čovjek mora prestati osjećati mirise, okuse, zvukove i boje – sve ono što ga može podsjetiti na život prije sadašnjeg trenutka. Ta se žena ne može pomiriti s budućnošću bez Josea čija je slabost samo ojačala njezinu konačnu odluku. Njegovo *Ne želim se vratiti ženi* zvuči šuplje u njenim ušima, jer ona je taj snažan pojedinac koji ga ne želi pustiti da ode. Ona ima potpun osjećaj nadmoći osobito u posljednjih mjesec dana njegova klonuća. Razmatrajući tako mogućnosti kako da ga zadrži, odbacila je pomisao da zatrudni s njim (179. str.) jer njihovo dijete ne bi bio on, nego zasebno biće, a njezin cilj nije stvoriti život nego pojesti ga, isisati ga do kosti.

Zato se odlučila na taj posljednji korak koji je po njoj jedini način da Jose nastavi živjeti unutar nje, s njom definitivno ujedinjen zauvijek.

U tim trenucima odlučivanja veliku ulogu imala je knjiga *Alive*, pismo jednog od preživjelih Urugvajaca, Joseova studija o kanibalizmu, pojedinačni slučajevi ljubavnog ljudožderstva o kojima čita ili sluša... Ali, možda je čak najparadoksalniju ulogu u svemu tome imalo njezino shvaćanje grijeha i sama vjera (174–175. str.). Naime, vjera joj je dala snage da počini zločin koji ona ne prepoznaje kao jedan od sedam smrtnih grijeha (*Ne ubij!*). Zato je njezina podsvijest nakon ubojstva Josea naziva ubojicom (21. i 121. str.). Kažnjava je pedantnom i opsesivnom idejom o čistoći kao željom za ispaštanjem grijeha. Samo svijest se tome odupire, potiskuje istinu i tone sve dublje u laž.

Ono što za nju predstavlja moć vjere prosječnom je katoliku svetogrđe. Naime, *pounutrenjem* svog ljubavnika ona kršćanski simbol pričesti pretvara u realizam, stvarnu metaforu predcivilizacijskog kanibalizma, vraćajući čovjeka u razdoblje kamenog doba. I dok su krv i tijelo Kristovo na oltaru simboli njegove nesebične ljubavi prema ljudima i žrtva koju je podnio za spas čovječanstva, spas naše duše – krv i tijelo Josea postaju simbolom sebične ljubavi prema samome sebi u kojoj čak prirodni partner postaje žrtva

kako bi onaj jači monološki pojedinac osjetio potpuno ispunjenje i apsolutnu vlast nad drugim ljudskim bićem (v. 211. str.).

Upravo je taj narcizam (usebezaljubljenost) indikator najdublje krize identiteta u kojoj čovjek želi biti totalni pojedinac, a kanibalski čin bezimene junakinje *Božanske gladi* možemo shvatiti kao njegov prehrambeni oblik te kao krajnji predcivilizacijski rezultat modernog i moderne.

Dublja kriza od ove ne postoji.

LITERATURA

- Anić, V. i dr. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Novi Liber. Zagreb. 2004.
Anić, V. i Goldstein, I. *Rječnik stranih riječi*. 2. izd., Novi Liber. Zagreb. 2000.
Drakulić, S. *Božanska glad*. Durieux. Zagreb. 1995.
Drakulić, S. *Sabrani romani*. Profil. Zagreb. 2003.
Kalin, B. *Povijest filozofije*. Školska knjiga. Zagreb. 1998.
Read, P.P. *Preživjeli. Kanibalizam u Andama*. Prosvjeta. Zagreb. 1975.
www.stocitas.org/zerzan%20praznina%20kao%20pokretalo

SUMMARY

CANNIBALISTIC NARCISSISM IN SLAVENKA DRAKULIĆ'S NOVEL *BOŽANSKA GLAD (DIVINE HUNGER)*

Marinela Aleksovski

Taboo subject of cannibalism is not the only aspect of the paper which attempts to penetrate into the inner world of the heroine in Slavenka Drakulić's novel *Božanska glad*. Apart from the fact that a nameless Polish woman kills her own lover and by eating his dead body tries to master the new order of things, her actions also feed the loneliness that she is fighting against, pointing to the direction in which altruism of a modern man is disappearing, while his ego is growing, even at the expense of another man's life. Absolute individualism above all, even in love which teaches us coexistence. Cannibalism therefore becomes only one of the symptoms of postmodern *homo sapiens* deep crisis.

Key words: cannibalism, narcissism, rubbish, loneliness, individualism, postmodernism

Primljeno 18. prosinca 2010.